DE MENELAI PELAGONIS TITULIS

SCRIPSIT

GUILELMUS DITTENBERGER

Wilhelm Dittenberger

Commentatio ex satura philologa Hermanno Sauppio oblata seorsum expressa

1879

Inter monumenta litterata quae Henricus Schliemann anno huius saeculi septuagesimo primo in ruderibus Ilii novi invenit, lapis est qui proxeniam ab Iliensibus Menelao cuidam Atheniensi decretam continet[1]. Quo privilegiorum genere nihil est frequentius inter litteras publicas quae lapidibus incisae exstant; eaque plerumque argumento, formulis solemnibus, toto denique dicendi genere tam similia sunt inter se, ut vix ex tali titulo novi quicquam disci posse speres. Ac tamen tabulam, de qua modo dixi, ad memoriam rerum gestarum supplendam aliquid conferre demonstraturus sum. Quod procul dubio iamdudum observatum esset, nisi editor de aetate tituli minus recte iudicavisset. Is enim, quantum ex litterarum formis diiudicari liceat, eum primo ante Chr. n. saeculo adscribendum pronuntiat. Sed in hac re magnopere erraverit necesse est homo ceteroquin de antiquitatis remotissimae cognitione optime meritus. Quod quo clarius appareat, ipsa tituli verba adscribenda puto accurate expressa ex ectypo chartaceo, quod E. Curtii benignitati acceptum refero. Hoc igiter sic se habet:

ΙΛΙΕΙΣΕΔΟΣΑΝΜΕΝΕΛΑΩΙ
ΑΡΡΑΒΑΙΟΥΑΘΗΝΑΙΩΙΕΥΕΡ
ΓΕΤΗΙΓΕΝΟΜΕΝΩΙΑΥΤΩΝ
ΚΑΙΠΕΡΙΤΗΝΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ
///ΝΔΡΙΑΓΑΘΩΙΓΕΝΟΜΕΝΩΙ
ΞΕΝΙΑΝΚΑΙΕΥΕΡΓΕΣΙΑΝ

Ἰλιεῖς ἔδοσαν Μενελάῳ | Ἀρραβαίου Ἀθηναίῳ, εὐερ|γέτῃ γενομένῳ αὐτῶν, | καὶ περὶ τὴν ἐλευθερίαν | [ἀ]νδρὶ ἀγαθῷ γενομένῳ, | [προ]ξενίαν καὶ εὐεργεσίαν.

[1]) Titulum edidit Schliemannus *Archäologische Zeitung* XXIX (1872) p. 170 n. 2. *Trojanische Alterthümer* Lipsiae 1874 p. 12 et tab. 29.

In his nihil me invenire potuisse, quod originem quarto a. Chr. n. saeculo recentiorem indicet, ingenue profiteor. Nam litterae quidem neque apicibus ornatae sunt et eae, quarum mutationes paulo certiora aetatis indicia continent, ΑΘΓΣ, omnes antiquiores formas habent. Quod eo maioris momenti est, quia titulus item Iliensis apud Schliemannum p. 201 sqq., quem ille suo iure ad tertium a. Chr. saeculum refert, iam Σ Π Θ habet[1]. Accedit quod iota mutum numquam omittitur, et quod versus satis magnis intervallis distinentur, quam scribendi rationem in titulis aetatis Romanae me invenire non memini. Quae omnia confirmantur alterius tituli apud Schliemannum p. 13 tab. 29 comparatione, quem editor item — atque hunc quidem iure — ad primum a. Chr. saeculum refert; hunc enim ex ectypo, quod ipsum quoque E. Curtii humanitati debeo, scripturae genere quam diversissimum ab illo esse apparet.

Sed cum negari non possit totum hoc aetatis indiciorum genus lubricum esse et fallax, qua de re rectissime iudicat P. Foucart *Mémoire sur les ruines et l'histoire de Delphes* p. 89 assentiente W. Vischero, *Kleine Schriften* II p. 589, prospere accidit, quod nostra de tituli aetate sententia ipsius argumento confirmatur. Nam quomodo tandem sub Romanorum imperio fieri potuit, ut civis Atheniensis de libertate Iliensium bene mereret? Quae libertas — nam fuit sane etiam illa aetate Ilium libera civitas[2] — tota pendebat ex arbitrio atque beneficio populi Romani, ita ut qui eius conservatae lautem alii cuidam, praesertim Graeco homini et privato publice tribuissent, insolenter et imprudenter facturi fuerint. Neque quicquam proficiemus, si aliquot modo decenniis aut adeo integro saeculo antiquiorem titulum

---

[1]) Contra ibi etiamtum Α est; nam unum formae Α exemplum vs. 32 ad errorem typographicum revocare non dubito. Ceterum nolui in hac re provocare ad titulos eiusdem saeculi C. I. G. 3595. 3596, ubi Σ et Θ, in priore adeo Θ exhibet Boeckhius. Nam in scripturae genere repraesentando fere omnia antiquioris aetatis exemplaria, etiam quae ab hominibus in aliis rebus minime neglegentibus confecta sunt, parum fidei habere constat. In universum autem recte L. Rossius *Arch. Aufs.* II p. 589 monet, recentioribus litterarum formis, inprimis Σ, aliquanto prius uti coepisse Graecos Asianos quam Athenienses.

[2]) Cf. locos a Boeckhio ad C. I. G 3610 et Marquardtio *Röm. Staatsverwaltung* I p. 189 not. 11 allatos. Apud Strabonem (XIII p. 595 Cas.) verbum συνεφύλαξε indicare videtur iam ante Caesarem dictatorem eam civitatem liberam et immunem fuisse.

sumamus quam Schliemannus voluit; nempe ante Romanorum dominationem urbs Seleucidarum et Attalorum regio imperio subdita erat, ita ut libertas omnino nulla esset. Denique ne id quidem silentio praetermittendum est, memorabilem tituli simplicitatem, quae vel inculti atque horridi aliquid habet propter repetitum in eodem enuntiato participium γενομένῳ, tantopere abhorrere ab recentiorum plebiscitorum inani verbositate, ut ipsa quoque remotioris antiquitatis indicium contineat.

Quae cum ita sint, licebit nobis Menelaum inter Philippi et Demosthenis aequales quaerere. Sed de eo inveniendo utique desperandum esset, nisi additum esset paternum nomen, tam rarum illud quidem quam filii frequens est atque volgare. Neque enim hucusque nomen Ἀρραβαῖος inventum est nisi in duobus titulis C. I. Att. I 42. 43 et apud quattuor scriptores, Thucydidem (IV, 79, 2. 83. 124—129[1]), Aristotelem (Polit. VIII [V], 10, 1311^b 12), Strabonem (VII, 7, 7 p. 326 Cas.), Arrianum (Exp. Alex. I, 12, 7. 14, 1. 20, 10. 25, 1. 28, 4. VII, 15, 1). Quae testimonia omnia ad duos homines pertinent, Arrhabaeum Bromeri f., qui Lyncestarum genti belli Peloponnesiaci aetate praefuit, et multo iuniorem Aëropi filium, Amyntae et Neoptolemi patrem, cuius apud Arrianum solum mentio fit. Hunc illius nepotem fuisse statuit Droysenus, qui in tabula genealogica (*Geschichte des Hellenismus* II, 1 fin.) Aëropum illum, qui anno 394 a. Chr. decessit cum per paucos annos apud Macedones regnasset, Arrhabaei maioris filium, minoris patrem fuisse indicat. Quod ut in medio relinquendum est — nam vel id mera coniectura nititur, Aëropum Macedoniae regem natione Lyncestam fuisse —, ita iuniorem quoque Arrhabaeum Lyncesta-

---

[1]) Hic quidem Ἀρριβαῖος scriptum est omnibus locis atque in omnibus, quantum scio, libris manuscriptis. Sed qui reputaverit, quam exigua sit fides codicum Thucydideorum in nominum propriorum formis (cf. B. Niese Hermae XIV p. 423 sqq.) non dubitabit mecum ex omnium reliquorum testium consensu Ἀρραβαῖος reponere, praesertim cum librarium codicis archetypi in errorem inductum esse appareat nominis item Macedonici Ἀρριδαιος similitudine. Quae similitudo etiam nostra aetate fraudi fuit Ottoni Abelio (*Makedonien vor König Philipp* p. 196), qui male intellecto Aristotelis loco quem supra commemoravi, Arrhabaeum qui ibi nominatur, quem manifestum est Lyncestarum regulum esse, confudit cum Amyntae III patre, Philippi avo, atque ad frequentem apud Macedones consonarum δ et β permutationem provocavit, ut Ἀρρα(ι)βαῖος et Ἀρριδαῖος unum idemque nomen esse probaret. At cum omnino nusquam de eodem homine utraque nominis forma invenitur, tum Amyntae pater C. I. Att. II 15^b (Add. p. 397. 423) Ἀρριδαῖος, in titulo Macedonico quem TV edidisti Inscr. Macedonicae quattuor p. 15 Ἐρριδαῖος vocatur.

rum genti adscribendum esse ex Q. Curtii testimonio (VII, 1, 5, ubi de eius fratre Alexandro dicit) apparet. Nusquam terrarum igitur hoc nomen hucusque repertum est praeter Lyncestarum gentem, ita ut iure meritoque id miremur in cive Atheniensi. Neque vero licebit provocare ad morem nomina regum, barbarorum quoque, liberis imponendi, qui ut alibi in Graecia sic Athenis quoque fuerit. Verum quidem est, ex barbaris nominibus — praeter Romana quorum longe alia condicio est — Athenis talia multo frequentissima esse (Κῦρος C. I. Att. III 1138. 1177. 1197. 1202. Kumanudis Ἐπιγρ. ἐπιτύμβ. 1167 [1]). Δαρεῖος C. I. Att. III 1128. 1129. Ῥωξάνη C. I. Att. III 906[a]. Kumanudis 177. Ἄρδυς C. I. Att. III 712. 1120. Κροῖσος Kum. 3078. 3079. Κότυς C. I. Att. III 1163. Kum. 2302. Σεύθης C. I. Att. III 1104 [?]. Kum. 30. Ἴοβας C. I. Att. III 1197). At primum quidem haec exempla omnia inferioris aetatis sunt, pleraque ad imperatorum Romanorum tempora pertinent. Antiquiore aetate vero quae eius generis nomina inveniuntur in titulis Atticis, non civium sunt, sed peregrinorum [2]). Deinde autem suo iure K. Keilius (*Zur Sylloge Inscriptionum Boeoticarum.* Lipsiae 1863 p. 524) qui haud pauca eiusdem generis exempla ex aliis Graeciae civitatibus affert, ea nomina humiliorum potissimum esse iudicavit, qui regiorum nominum splendore ad quoddam solacium miseriarum suarum abuti vellent. Cui rei sane aptius erat Cyri aut Darei nomen quam Arrhabaei Lyncestae; neque Menelaum cui praeter alia beneficia libertatem conservatam se debere profitentur Ilienses, sordidae condicionis hominem fuisse consentaneum est. Quare alia barbari nominis in civis Attici patre causa circumspicienda est; neque ullam video, nisi ut aut ipsum Menelaum aut eius patrem, origine peregrinum, civitatem Atticam plebiscito nanctum esse statuamus. Sic enim nomina barbara iam antiquo tempore ad cives Atticos pervenisse cum ipsius rei natura pro-

---

[1]) Hoc nomen reliquis eiusdem generis paulo frequentius fuisse videtur; qua in re fortasse alicuius momenti fuit Cyropaediae Xenophonteae lectio et admiratio. Similiter medio aevo inter homines militaris nobilitatis frequentata sunt praenomina ex fabulis Romanensibus quae maxime hominibus in deliciis erant repetita (cf. Vilmar Hist. litt. Germ. p. 156).

[2]) Qui in titulo apud Boeckhium *Urk. über das Seewesen d. Ath.* p. 549 inter opifices recensetur Δαρεῖος ἐν Σκαμβωνιδῶν οἰκῶν, inquilinus est; idemque de Dareo argentario, cuius mentio fit in argumento Demosthenicae contra Dionysodorum (LVI) orationis, propter ipsum quaestus genus suspicari licet.

babile est, tum luculentissime confirmatur Olori Halimusii exemplo, Thucydidis rerum scriptoris patris, qui et genus et nomen ab Oloro Thracum regulo, Miltiadis socero, deducebat.

Iam cum omnia suadeant, ut Menelai originem ad Lyncestarum gentem referamus, non potest non in mentem venire eius Menelai, ex illis ipsis regionibus oriundi, qui propter res bene gestas in bello Chalcidico collaudatur plebiscito Attico, quod latum quidem est archonte Chariclide, sexta prytania (mense fere Ianuario anni 362 a. Chr.), exstat autem in tabula marmorea ante hos undeviginti annos Athenis eruta; edidit primus Pittakis Eph. arch. 4046, deinde post TVAS (Philol. XIX p. 247 [1])) et Boehneckii (*Demosthenes*, *Lykurgos*, *Hypereides und ihr Zeitalter*, Berolini 1864 p. 207 sqq.) curas U. Koehler C. I. Att. II 55. At, dixerit aliquis, in hoc decreto Athenienses non Lyncestam appellant Menelaum, sed Pelagona. Nonne constat has finitimas quidem, sed tamen diversas inter se gentes fuisse? Concedo; neque enim me fugit, haud paucos exstare veterum scriptorum locos, in quibus horum populorum memoria coniuncta sit ita, ut duos, non unum esse appareat. Quo ex numero sane eximendus est mea sententia Strabonis locus VII p. 327 Cas. Nam hic exemplaria quidem recentiora typis expressa haec habent: ὁ δὲ Ἐρίγων πολλὰ δεξάμενος ῥεύματα ἐκ τῶν Ἰλλυρικῶν ὀρῶν καὶ Λυγκηστῶν καὶ Βρύγων καὶ Δευριόπων καὶ Πελαγόνων εἰς τὸν Ἄξιον ἐκδίδωσιν. Sed Pelagonum nomen Coraïs coniecturae debetur; in libris est πλειόνων. Quod ut corruptum esse concedo, ita Coraïs lectione, etsi in ea Kramerus Meinekiusque acquieverunt, recte emendatum esse nego. Primum enim sic cum satis constet Erigona in Pelagonum finibus oriri atque inde demum in Lyncestida influere, naturalis rerum ordo pervertitur; deinde autem alia emendatio praesto est cum multo facilior tum rerum naturae accommodatior, in quam neminem dum, quantum scio, incidisse plane miror. Nempe scribendum est Παιόνων, quod una tenuissima lineola evanescente in ΠΛΙΟΝωΝ abiit; atque inter ι et ει nullum in hac re discrimen intercedere non est quod dicam. Paeonum autem mentio hic recte se habet; eos utramque Axii ripam tenuisse cum ex nomine Ἀμφαξῖτις apud Strabonem VII fragm. 11 apparet tum ex Livii testimonio, qui XLV, 29, 7. 8 a Romanis anno 168

[1]) cf. etiam A. Schaefer ibid. p. 578.

a. Chr. Paeoniam ita divisam refert, ut quae in orientali eius fluminis ripa essent, Macedoniae secundae, quae ad occidentem spectarent, tertiae attribuerentur. Ad meridiem vero Paeonum fines usque ad fauces illas per quas Axius fertur (hodie *Demirkapu* i. e. porta ferrea, cf. H. Barth *Reise durch das Innere der europäischen Türkei*, Berolini 1864. p. 126 sqq.) pertinebant (Strabo VII fr. 4). Quare Erigon, quippe qui in Axium influat longe supra has angustias [1]), in extrema cursus sui parte per Paeonum occidentalium agrum fertur. Quid quod expressis verbis Livius XXXIX, 53, 15 Erigona per Paeoniam in Axium influere testatur; quem neque latiore vi nomine Paeoniae uti, quae fuit Weissenbornii sententia, neque adeo Paeoniam cum Pelagonia confundere, quod ei crimini dat O. Abel *Makedonien vor Philipp* p. 34, ex eis quae hucusque disputata sunt apparebit. Sed Paeonum nomine pro Pelagonibus restituto nondum persanata iudico verba scriptoris: etenim mirum est, optimum huius quidem partis [2]) codicem Mediceum plut. 28, 5 (B) et cum eo Venetum Marcianum n. 377 (l) non καὶ Λυγκηστῶν exhibere, sed καὶ ἀλυγκιστῶν. Nam ut ι pro η cum alias tum in hoc ipso nomine frequentissime exaraverunt librarii, sic α illud praemissum prorsus singulare est, ut aliud quid latere suspiceris. Accedit quod non satis recte dicitur Erigon ex montibus Illyricis et ex omnium gentium per quas feratur agris multos rivos recipere, immo hoc non quadrat nisi in mediam eius cursus partem, ubi per Lyncestidis planitiem fertur, meridiem versus ab urbe cui hodie *Bitolia* (*Monastir*) nomen est. Cuius regionis mirificam rivorum ex monte *Sukha-Gora* decurrentium multitudinem [3])

---

[1]) Nam Barthius, qui has regiones ipse vidit, fluvium quem septentrionem versus fluentem transierit inter oppidum *Kafadar* et vicum *Troyak*, ipsum Erigona esse testatur (p. 131 sq. 138); unde inspecta tabula eius II apparet, Erigonis et Axii confluentes — quem locum ipsum Barthius non adiit — aliquanto supra fauces Axianas esse. Quod monendum putavi, quia in tabula I inferiore, ubi totius itineris conspectus minore modulo descriptus proponitur, haec non recte delineata sunt. Contra in A. Petermanni mappa (Stieler *Handatlas* n. 56) Erigonis cursus plane talis repraesentatur, qualem Barthii verba indicant.

[2]) Nam in codice Parisino n. 1397 (A) multo antiquiore illo quidem et praestantiore, hic locus lacuna inde a. p. 324 usque ad initium libri octavi pertinente haustus est.

[3]) Barth p. 150 »*Von nun an vergehen keine zehn Minuten langsamen Marsches, ohne dass ein grösseres oder geringeres Rinn- oder Stromsal aus einer engeren oder weiteren Schlucht dem Gebirge entströmt und den Weg kreuzt.*« Ceterum mons *Sukha-Gora* cum Illyriam a Lyncestide dirimat, recte ad montes Illyricos refertur a Strabone.

hoc loco innuere Strabo mihi videtur. Contra in inferioris cursus angustiis minime aquis affluentibus abundat amnis. Quare gentium nomina ab illis δεξάμενος ἐκ τῶν Ἰλλυρικῶν ὀρῶν separanda sunt et ad ipsius fluminis cursum describendum pertinent. Nimirum διὰ Λυγκηστῶν — καὶ Παιόνων εἰς τὸν Ἄξιον ἐκδίδωσιν scripserat Strabo. Praepositio cum facillimo errore in ΔΙΑ corrupta esset, alterum Α sequenti Lyncestarum nomini adhaesit, priori, ut certe sententia aliqua restitueretur, Κ praemissum est.

Sed ut tandem redeat eo unde deflexit disputatio, etsi de Strabonis loco aliter atque hucusque fiebat statuendum est, tamen non desunt testimonia quae Pelagoniam a Lynco sive Lyncestide distingui doceant (Scymn. perieg. v. 621 ἔθνος τὸ Λυγκηστῶν δὲ καὶ τῶν Πελαγόνων. Liv. XXVI, 25, 4 [*Philippus*] *per Pelagoniam et Lyncum et Bottiaeam in Thessaliam descendit.* XLV, 30, 6 *quartam regionem Eordaei et Lyncestae et Pelagones incolunt.* Strabo VII p. 326 Cas. Λύγκον [em. Casaubonus, libri Λυγκηστὸν aut Λυγκιστὸν] καὶ Πελαγονίαν καὶ Ὀρεστιάδα καὶ Ἐλίμειαν. Plin. Nat. hist. IV, 35. Ptolemaeus geogr. III, 13, 33. 31). Ac Lyncum quidem meridionalem campi qui ad Erigona adiacet partem esse ex viae Egnatiae descriptione (Strabo VII p. 323), Pelagoniam autem a septentrionibus Lynco finitimam ex eis quae de Philippi regis itinere apud Livium l. l. referuntur (cf. O. Abel p. 34 not. 2) apparet.

Sed probe tenendum est, haec omnia testimonia ad Romanorum aetatem spectare, neque omnino ante Polybium (V, 108, 1) usquam Pelagoniae regionis nomen inveniri. Quare num illud nominum discrimen quale apud recentiores cernitur, iam belli Peloponnesiaci aut Philippi Amyntae f. temporibus tribuendum sit, admodum dubium est. Neque deest satis certum argumentum, quo rem quondam aliter se habuisse demonstretur. Constat enim urbi nobilissimae Lyncestarum, quae plerumque Heraclea vocatur (Polyb. XXXIV, 12, 6 apud Strabonem VII p. 323 Cas. Caesar B. C. III, 79, 3. Liv. XXXX, 24, 5. Plin. N. H. IV, 38. Ptolem. III, 13, 33) etiam Pelagoniae nomen fuisse (Liv. XXXI, 28, 5. 33, 3. XLV, 29, 3[1]). Diod. XXXI, 8, 8 Dind. Hieroclis Synecd. p. 641, 7).

[1]) Hoc quoque loco de urbe Pelagonia dici luce clarius est. Nam indicantur quattuor civitatium Macedonicarum capita, i. e. loca quo eorum senatus (συνέδρια) conveniant; quo in numero regionem satis late patentem recensere ridiculum esset. Quod autem Strabo VII fragm. 48 p. 87 Kramer. haec habet: καὶ τὸ μὲν προσένειμεν

Namque eandem utroque nomine urbem indicari cum ex hominum Byzantinorum testimoniis (Ἡράκλεια ἡ νῦν Πελαγονία est in laterculo incsripto περὶ ἐπωνυμίας πόλεων καὶ τόπων in Partheyi editione Hieroclis append. 3 n. 104 p. 317. ἐν Ἡρακλείᾳ τῇ Μυσῶν, ἣν Πελαγονίαν τινὶ γλώττῃ κατακολουθοῦντες Ῥωμαῖοι νῦν ὀνομάζουσιν Ioannes Cinnamus III, 17 p. 127 ed. Bonn.), tum ex Livii narratione apparet, qui Persea Philippi patris iussu fauces ad Pelagoniam sitas occupasse narrat, ne ab Illyrico Romani irrumperent. Atqui constat (cf. Barth. p. 142) nusquam exercitui aditum in Macedoniam ab occidente patuisse nisi iuxta urbem *Bitolia* (*Monastir*), quam Heracleam Lyncestarum esse certum est. Quaenam vero inter haec duo nomina ratio intercedat, ambigitur. Henricus Kiepert quidem (*Lehrbuch der alten Geographie* I p. 312) cum infimis demum imperatorum Romanorum temporibus Pelagoniae regionis nomen huic urbi — non in ea regione, sed in Lyncestide sitae — impositum esse pronuntiat, Livii locorum oblitus esse videtur. At Livius utrum suae aetatis usum sequatur an illorum temporum quorum res describit, iure meritoque videtur dubitari posse. Conieceris enim ipsam Macedoniae in quattuor civitates distributionem in causa fuisse, cur illa urbs nomen mutaret. Si enim quartae regioni, in qua praeter Lyncestas, Orestas, Elimiotas etiam Pelagones fuerunt, tum a Romanis Pelagoniae nomen latiore vi inditum sumamus, fieri potuit, ut sensim regionis nomen usu cotidiano sermonis ad oppidum, quod eius caput esset, transferretur; quod in omnibus fere Galliae civitatibus sub imperio Romanorum factum esse nemo nescit. Quod ut speciosum est, ita verum non est. Neque enim omnino Romani quattuor civitates nominibus propriis a gentibus qui eas incolerent repetitis designarunt, sed praeter Livium Strabonemque, quos propria nomina tacuisse dicas, etiam nummi testantur eos simpliciter Μακεδόνων πρώτην, δευτέραν, (τρίτην), τετάρτην vocatas esse (Eckhel D. N. II p. 63. Marquardt *Röm. Staatsverw.* I p. 161). Quare si Pelagoniae regionis nomen aliquando latius patuit, hoc certe non ab illa Macedoniae divisione repetendum est. Livius autem, si Heracleam nominatam invenisset in narratione de Macedonia quadrifariam divisa, non magis hic ex suae aetatis usu alterum nomen sub-

---

Ἀμφιπόλει, τὸ δὲ Θεσσαλονικείᾳ, τὸ δὲ Πέλλῃ, τὸ δὲ Πελαγόσι, paullo inconsideratius gentis nomine usus est.

stituisset quam XXXX, 24, 5 id fecit. Quare quin iam Polybii aetate Pelagoniae nomen illi urbi fuerit, dubitari nequit[1]. At ante Polybium ne Heracleam quidem Lyncestarum quisquam memorat, ita ut utrum antiquius nomen sit, testimoniis certe scriptorum discerni nequeat. Quod cum ita sit, ex Pelagoniae urbis nomine colligi licet, fuisse aliquando tempus, quo Lyncestae partem Pelagonum efficerent. Sic igitur statuo: Natio antiquissima Pelagonum, cum prisco tempore a Paeonibus expulsa esset ex regionibus quas Axius amnis perfluit, occidentem versus profecta totam planitiem montibus circumdatam, per quam Erigon fertur a septentrionibus ad meridiem, occupavit. Cuius campi ea pars, quae ad meridiem vergit, tam plana ut eam olim lacum fuisse opinentur recentiores, peculiare nomen Lynci habebat[2]. Qua ex parte cum Pelagonum ager attingeret Macedonum fines, apud hos primum Lyncestarum nomen invaluisse atque ab eis ad Graecos permanasse consentaneum est; quod belli Peloponnesiaci aetate iam in usu fuisse Thucydidis loci docent. Neque tamen est, cur et illo et adeo posteriore tempore ipsos etiamtum antiquiore Pelagonum nomine usos esse negemus. Sed facile intellegitur, etiam septentrionali illi regioni nomine quodam opus fuisse, pro a meridionali totius Pelagonum agri parte, quae Lyncus vocabatur, discerneretur. Quare cum tres civitates haberet, ἡ τριπολῖτις Πελαγονία[3] vocata est, quod cognomen ipsum indicat,

---

[1] A Polybio in his Livium pendere Nissen evicit *krit. Unters. üb. die Quellen d. Liv.* p. 277. 73.

[2] Hoc nomen nihil umquam aliud quam r e g i o n e m significasse videtur. Nam u r b e m Lyncum, cuius apud recentiores passim mentio fit, umquam fuisse praefracte nego. Etenim omnes qui hanc in rem afferri solent loci ita comparati sunt, ut de regione eos intellegi aut liceat (Liv. XXXI, 33, 6. Plut. Flamin. 4) aut adeo necesse sit (Thuc. IV, 83, 2. 124, 1. 129, 2. 132, 1. Liv. XXVI, 25, 4. XXXII, 9, 9) praeter unum Stephanum Byzantium s. v. qui sane Λύγκος, π ό λ ι ς Ἠπείρου habet. Sed etsi non puto, quod fuerunt qui existimarent, πόλις apud Stephanum etiam regionem aut gentem significare, tamen apparet eum errore nomina regionum quae apud auctores suos invenisset, de urbibus intellexisse (cf. Ὀρδαία, π ό λ ι ς Μακεδονίας, cum s. v. Ἐορδαῖαι habeat δύο χ ῶ ρ α ι). Etiam de m o n t e Lynco, quem Barthius p. 149 eum fuisse existimat, qui nunc *Sukha-Gora* vocetur, vehementer dubito: Livi certe locus XXXII, 13, 2. 3 huc omnino non pertinet; qui enim ibi commemorantur montes, non modo plane alia in regione, inter Macedoniam Thessaliamque, siti erant, sed ex verbis *in montes Lyncon* apparet, eis non Λύγκος, sed λυγκῶν ὄρη, a frequentia eius animalis nimirum, nomen fuisse.

[3] Etenim Pelagonia τριπολῖτις bis (VII p. 326. 327) a Strabone commemorata quin eadem regio sit quae alibi simpliciter Pelagonia vocatur, nullo modo dubitari licet; nam quod altero loco scriptum est τριπολῖτις γοῦν ἡ Πελαγονία ἐλέγετο,

etiamtum Pelagoniae nomen latius patuisse, ut distinctione opus esset. Postea vero cum magis magisque in oblivionem veniret, Lyncestas quoque origine Pelagones esse, iam septentrionalis regio molesto illo additamento omisso nude Pelagonia vocari coepta est, cuius usus exempla supra collegimus.

Quae si recte disputata sunt, iam nihil impedit, quominus utrumque titulum ad eundem hominem, Lyncestam natione, referamus. Eum cum Arrhabaeo regulo necessitudinis quodam vinculo coniunctum fuisse non improbabile est; nam etsi non est, cur illud nomen etiam extra regiam stirpem apud Lyncestas usitatum fuisse negemus, tamen cum in plebiscito Attico scriptum sit v. 21 sqq. [ἐπει]δὴ [δ]ὲ καὶ οἱ πρόγονοι οἱ [Μενελάου εὐεργ]έται ἦσαν] τοῦ δήμου τοῦ Ἀθη[ναίων, εἶναι καὶ] Μενέλαον εὐεργέ]τη[ν. . . ., huius εὐεργεσίας originem redire ad Arrhabaeum qui Athenienses in bello Peloponnesiaco adiuverat, a veri similitudine non abhorret.

Neque vero quomodo fieri potuerit, ut Menelaus idem qui Timotheo atque Atheniensibus in bello contra Chalcidenses Amphipolitanosque anno 363/2 a Chr. fidelem utilemque operam praestiterat, ab Iliensibus propter benificia in se collata et libertatem defensam proxeniae honore afficeretur, difficile est dictu. Immo plus una occasione id fieri potuisse apparet. Primum enim Demosthenes XXIII, 154 sqq. refert, ex ipso bello Amphipolitano Charidemum Oritam a Timotheo dimissum in Asiam transiisse, ibique cum Mentori Memnonique Artabazi affinibus operam suam locasset, summa perfidia usum eis subito Cebrena, Scepsin, Ilium eripuisse[1]. Tum vero, cum ipse nihil nisi haec mediterranea loca te-

---

per leges sermonis Graeci nihil aliud significare potest, quam regionem, quae scriptoris aetate Pelagonia vocetur, antea aliquando τριπολίτιδος cognomine usam esse. Unde apparet, longissime a vero aberrasse O. Abelium qui (p. 35 not 1) tripolin a Livio XLII, 53, 6 commemoratam, quam ex eiusdem XLIV, 2, 8 Perrhaebiae partem fuisse patet, eandem esse vult cum illa Strabonis Pelagonia tripolitide. Neque omnino in illis Macedoniae Thessaliaeque confiniis quisquam ex veteribus novit Pelagonas; nam apud Aelianum var. hist. III, 1 quin Ortelii emendatio Πελασγίας pro Πελαγονίας plane necessaria sit, non licet dubitare. In eo sane Strabo erravit, quod Azorum urbem, quae tripolis Perrhaebicae est, ad Pelagoniam tripolitida rettulit. Sed huius erroris facile veniam concedemus homini, qui neque illas terras umquam oculis viderit et ipse indicet urbes, quae quondam in Pelagonia vicinisque regionibus fuerint, dudum deletas esse. Num forte Βυλάζωρα urbis nomen (Polyb. V, 97, 1. Liv. XLIV, 26, 8) ei erroris ansam dedit?

[1]) De Ilio per dolum ab eo capto cf. Aeneae poliorc. c. 24. Plutarchi Sertor.

neret, Artabazum ab Autophradate, cuius captivus erat, liberatum, cui facile ex Phrygia Lydia Paphlagonia commeatus supportaretur, eum obsidione pressisse et brevi in summam rerum necessariarum inopiam adduxisse. Qua re tandem permotum Charidemum ad Atheniensium civitatem confugisse litterisque ad Cephisodotum missis se Chersonnesum Atheniensibus recuperaturum promisisse, si sibi subveniretur. Sed nihil aliud ei in animo fuisse quam Atheniensibus naves praebentibus (τριήρων εὐπορήσας § 156) ex Asia aufugere. Memnonem autem Mentoremque, quia nihil antiquius haberent quam ut Charidemo amoto in summa securitate rebus suis frui sibi liceret, persuasisse Artabazo, ut Charidemum dimitteret [1]. In hac narratione compluria insunt, quae eam causidici, non rerum gestarum scriptoris esse arguant; maxime vero id incredibile videtur, Memnonem Mentoremque, quos haudquaquam ignavos homines fuisse insequentis aetatis res gestae documento sunt, Charidemum, quem obsessum tenebant et — ut Demosthenes ipse quidem narrat — iam ad summam desperationem redegerant, sua sponte dimisisse ut quam primum periculo levarentur et otio uterentur. Quem igitur eo usque summa vi impugnaverant, eum tum, cum facili negotio conficere possent, subito metuere coeperunt! Immo longe alia re Artabazus permotus est, ut Charidemum incolumem abire pateretur: apparet enim ex ipsa Demosthenis narratione, post Charidemi epistulam acceptam Athenienses re vera expeditionem navalem in illa loca misisse [2]. Cui non id modo negotii fuisse puto, ut Charidemum cum militibus in Europam transportaret, sed ut Artabazus Atheniensium metu cogeretur illum dimittere. Neque vero Atheniensium intererat oppida, quae Charidemus tenuisset, Artabazo reddi; quibus quid factum sit neque Demosthenes narrat neque aliunde scimus. Sed quidni statuamus, Athenienses ea condicione pacem inter Artabazum et Charidemum conciliasse,

---

c. 1. Polyaeni strat. III, 14, de oppidorum captorum defensione Pseudo-Aristotelis Oecon. II p. 1351[b] 19 sqq. Quos omnes locos attulit Valesius ad Harpocrationem s. v. Κεβρῆνα (Vol. II p. 302 editionis Dindorfii Oxoniensis).

[1] Gesta sunt haec omnia anno 359 a. Chr. (Schaefer *Demosth.* I p. 137).

[2] Ex eiusdem orationis § 163 intellegitur Cephisodotum ipsum imperatorem tum demum in Hellespontum venisse, cum Charidemus iam dimissus ab Artabazo in Europam transiisset; sed potest aliquis cum parte copiarum praemissus fuisse, qui Artabazo denuntiaret, ut a Charidemi oppugnatione desisteret. Is fortasse Menelaus fuit.

ut illis oppidis Charidemus quidem excederet, ipsa vero libertate fruerentur et cum Atheniensibus foedus inirent? Qui reputaverit, quam turbatus illo tempore imperii Persici status, quanta tum, ante bellum sociale, ante Amphipolim a Philippo captam, etiam fuerit Atheniensium potentia aut certe potentiae opinio, is neque Artabazum adventu classis Atticae ad tales condiciones descendere coactum esse, neque libertatem oppidorum illorum per aliquot annos mansisse mirabitur. Quamdiu manserit, non constat, nam ab illo tempore usque ad Alexandri in Asiam transitum (Arrian. I, 11, 7) nusquam quod sciam Ilii mentio fit.

At etsi haud improbabiliter fingi potest tum temporis Menelaum Cephisodoti missu in Asiam venisse et Ilium ut a Charidemi occupatione ita ab Artabazi obsidione liberasse non armis quidem, sed belli denuntiatione, tamen, quia nusquam traditur tunc re vera Athenienses Asiae minoris rebus se immiscuisse, veri similius est Menelai de Iliensibus merita ad tempus aliquot annis recentius pertinere. Exstat enim titulus Atticus (C. I. Att. II 108), ex quo appareat aliquando Phocionem, Chareta, Charidemum cum exercitu Attico auxilio venisse Oronti Mysiae satrapae, cumque eo tum foedus ab Atheniensibus factum esse. Ad hoc bellum suo iure Boehneckius (*Forschungen* p. 726) rettulit narrationem Polyaeni V, 21 de proelio ad Atarnea inter Phocionem Atheniensem et Athenodorum qui regiis mercennariis praeerat commisso. Quo tempore haec gesta sint, difficile est diiudicatu. Quod enim veri simile ac paene certum videbatur, ad Orontis aliorumque satraparum defectionem, quam Diodorus XV 90 Molonis archontis anno (362/1 a. Chr.) tribuit, haec pertinere[1]), iam refutatum est, postquam de plebisciti illius Attici aetate accuratius edocti sumus a Koehlero. Is enim cum fragmentis *b* et *c*, quorum solorum Boehneckius quique eum secuti sunt rationem habuerant, adiunxisset particulam *a* (Pittakis *l'ancienne Athènes* p. 500. Rangabé *Ant. Hell.* 397), suo iure decretum ‘neque Ol. 108 recentius propter praescriptorum formam, neque Ol. 107 antiquius propter rationem scribendi’ iudicavit. Quod cum ita esset negavit ampl̅s dubitandum esse quin in fragm. *a* vs. 11 ΕΝΙ ΚΑΜΜΑΧΟΥ

---

[1]) Haec est Boehneckii sententia *Forschungen* p. 726, quam etiam Arnoldus Schaefer *Demosthenes* I p. 137 not. 3 sic probavit, ut verba tituli ἐν τῷ Θαργηλιῶνι μηνὶ (fragm. *b* vers. 9) de anno Nicophemi archontis qui Molonem excepit intellegeret (mense Maio 360 a. Chr.). Cf. etiam Boeckh Opusc. VI p. 188.

ΑΡΧΟΝΤΟΣ nihil aliud lateat quam ἐπ[ὶ Καλλι]μάχου ἄρχοντος (Ol. 107, 4 = 349/8 a. Chr.). Agi igitur hic de rebus aliunde plane ignotis. Atque cum ex Diodoro (V 91) constet, Orontam a sociis coniurationis summae belli praefectum fidem eorum fefellisse et cum rege in gratiam rediisse, nihil miri habet, quod undecim annis post eum etiamtum in munere fuisse invenimus. Tunc denuo rebellasse videtur: neque enim video quanam alia de causa societatem cum Atheniensibus inierit et ab eis exercitu misso adiutus sit[1]. Qui exercitus cum pugnaret contra regis satrapas, facile fieri potuit, ut Menelaus cum parte copiarum in expeditionem missus Ilienses praesidio regio expulso in libertatem vindicaret. Sic igitur titulus Iliensis paullo post 349 a. Chr. incisus esse putandus sit. At sive tunc inscriptus est, sive — ut ex altera illa quam proposui coniectura statuendum esset — fere 359 a. Chr., utique plebiscito honorario Attico Menelai aliquot annis recentior est. Unde simul apparet qui fiat, ut hic Atheniensis vocetur, qui illic Pelago est. Namque ea aetate peregrinos mercennariorum duces nonnullos Attica civitate donatos esse constat Charidemi exemplo (Dem. XXIII, 151. 185. 188. Theopompus [fr. 155] apud Athenaeum X p. 436b), cui Theodectes apud Aristotelem Rhet. II, 23 p. 1399b 1) adiungit Stratoclem. Eundem honorem etiam Menelao tributum puto, etsi in ea re a Boehneckii quidem sententia discedendum mihi videtur. Qui, cum lapis Atticus duo contineat decreta, prius, quod integrum exstat, senatus, quo nihil nisi laudes Menelai continentur, alterum, mutilum id quidem, populi, in quo servata est εὐεργεσίας mentio, coniecit praeter hanc etiam alios honores, veluti proxeniam aut civitatem aut utramque coniunctam, tum a populo in eum collatos esse, sed eorum memoriam inferiore lapidis parte deleta intercidisse. Atqui quod de proxenia cum civitate coniuncta dicit manifesto falsum est; nam ut haec, quae sua natura coniungi non possunt — neque enim quisquam eiusdem civitatis, cuius civis est, hospes esse potest — tamen abolita pristina vi cum vana vocabula facta essent, in quibusdam civitatibus coniunctim tribuebantur, ita Athenis id numquam factum esse certo scimus[2].

[1] Ad hoc utique bellum Polyaeni de Phocionis cum Athenodoro pugna narratio spectat. At quae Polyaenus VII, 14, 2—4 de Orontis et Autophradatis bello habet, ad antiquiorem illam rebellionem potius rettulerim.

[2] Nam de Hyperidis fragm. O. A. II, 288, 2 Tu recte exposuisti de proxenis Atheniensium Gottingae 1877/8 p. 14.

Namque in titulum honorarium Apellis Byzantii haec proxeniae cum civitate coniunctio supplementis Boehneckii perversis illata est; rectius restitutum titulum exhibet Koehler C. I. Att. II 119. Sed neque civitatem neque proxeniam neque omnino quicquam aliud praeter εὐεργεσίαν tum decretum fuisse ex argumenti indice superscripto Μενέλαος Πελαγὼν εὐεργέτης apparet. Nam hos indices ubi cum ipso decretorum tenore comparare etiamnunc licet, si sola proxenia decernatur, προξένου, si προξενία καὶ εὐεργεσία, utrumque vocabulum adscriptum habere solent (C. I. Att. II, 21. 69. 70). Sane propter spatii angustias hic unum ex illis vocabulis omissum dixeris, quod et facile fieri potuit et alibi factum esse satis constat. At tum non proxenia. sed εὐεργεσία omittenda fuit, quippe quae illius non sit nisi quaedam accessio aut appendix[1]; et sic re vera C. I. Att. II 29 [Κλ]εωναίου προξέ[ν]ου | Ἐχεμβρότου supra scriptum est, cum in decreto v. 9. 10 necessario cum Koehlero supplendum sit πρόξε[νον | καὶ εὐεργέτην]. Neque aliter res se habet II 183, ubi vs. 12 [π]ρόξε]νον καὶ εὐεργ[έτην exstant, vs. 1 vero post [Προξενία Θε]οφάντ[ωι[2]) non liceat καὶ εὐεργεσία supplere cum propter mirum qui

---

[1]) Id inde potissimum cernitur, quod semper πρόξενος καὶ εὐεργέτης, προξενία καὶ εὐεργεσία scribitur, numquam inverso ordine.

[2]) Koehlerus quidem Θεοφάντ[ου supplevit, sed ubicumque substantiva προξενία et εὐεργεσία usurpantur, si quidem omnino casus formam dignosci licet, dativus additus est (C. I. Att. II 66ᵃ. 69. 70. 133. 169. 183. 198. Similiter II 279 [ἰσ]οτέλεια| . . . . ι καὶ Φιλοστρά|[τῳ . . . . .]ίοις). Neque genetivum defendere licebit allato titulo I 62. Illic enim Kirchhoffius sane litteras satis ambiguas ι \ C////// supplevit [Προξενία . . . .]ίλου. Sed hoc non recte se habere praeter genetivum etiam ipsum formulae genus indicio est. Namque cum in his argumenti indicibus hominis nomen — aut solum aut adiuncto πρόξενος (-ου) et εὐεργέτης (-ου) —, genetivo aut nominativo casu positum iam in antiquissimis quae aetatem tulerunt decretis inveniatur (C. I. Att. I 16, quem titulum Ol. 84 antiquiorem esse Kirchhoffius ex litterarum formis collegit. cf. praeterea I 65. 73. 74. IV p. 21 n. 76ᵃ), substantivorum προξενία (καὶ εὐεργεσία) usus antiquissimum exemplum est C. I. Att. II 66ᵃ, archonte Elpine (356/5 a. Chr.) incisum. Hoc igitur indicis genus — cum exemplorum numerus multo maior sit quam ut de casu cogitari liceat — non multo ante medium tertium a. Chr. saeculum adhiberi coeptum est. Rarissimus est dativi usus sine nomine unde is casus pendeat; unum eius generis exemplum novi Ἀθηναίου VI p. 152 (archonte Themistocle 347/6 a. Chr.) Σπαρτόκῳ, Παιρισάδῃ, Ἀπολλωνίῳ, Λεύκωνος παισί. Nam C. I. Att. II 262 (Ζωΐλωι Μ. . . . .) nomen προξενία in posteriore versus parte intercidisse potest. Denique totum hunc morem, argumenti indicem brevissimum, maioribus plerumque litteris incisum, plebiscitis praemittendi, initio tertii a. Chr. saeculi in desuetudinem venisse tituli demonstrant. Recentissimum enim exemplum est C. I. Att. II 314ᵇ (284/3 a. Chr.).

evaderet verborum ordinem tum quia spatium non sufficit; patris potius aut patriae designatio illic scripta fuit. Multo minus vero quam proxeniae honorem taceri licuit maiorem illum, qui in civitate Attica peregrino data inest[1]. Quod si tum civitas Menelao data esse non potest, nihil impedit quominus eum postea alio decreto eam adeptum statuamus. Ac tenue quoddam eius rei indicium in lapide etiamnunc videtur exstare. Suo enim iure Koehlerus ex scripturae genere collegit, plebiscitum aliquot demum annis post quam latum esset, huic lapidi incisum fuisse. Iam si meminerimus decretorum de Methonaeis quae ab anno Ol. 88, 1 usque ad 89, 1 (428—424 a. Chr.) lata, sed omnia simul hoc postremo anno lapidi incisa sunt (C. I. Att. I 40), suspicabimur etiam in Menelai titulis idem factum esse, ut cum alia insequentibus annis honorifica de eo ad populum lata essent, Athenienses haec omnia uno tempore incidenda curarent lapidibus, ex quibus hic unus exstat deperdito altero qui decretum de civitate habuit.

Iam cum hucusque de solis titulis Attico et Iliensi dixerimus, operae pretium erit quaerere num qui forte scriptorum loci ubi Menelai alicuius ea aetate mentio fit, huc spectent. Atque Pittakis quidem cum primum ederet plebiscitum Atheniense, et hic et apud Demosthenem IV, 27 intellegendum dixit Ptolemaei Lagi f. fratrem; quod tam absurdum est, ut refutatione opus non sit. Sed quod C. G. Boehnecke, homo et doctrina et ingenii acumine illo longe superior, l. l. p. 226 satis confidenter pronuntiavit, titulo Attico agi de Menelao Amyntae filio, Philippi fratre, id non magis probari potest. Quod nolo sic demonstrare, ut ex privilegio Iliensi apparere dicam, illum Arrhabaei potius filium esse; hoc enim argumentum anceps est, quia quis ea ipsa re, quod Amyntae filio tribuendus sit titulus Atticus, rationes a me supra propositas de tabula Iliensi labefactare conetur. At etiam aliae graves sunt causae, cur ad illum decretum populi Atheniensis spectare non possit. Quas causas Tu quidem, Sauppi, ni fallor unumquemque vel non monitum sensurum sperasti, cum Philologi XIX p. 248 breviter moneres, hunc Menelaum ab illo distinguendum esse. Sed cum Boehneckius ni-

[1]) Talia plebiscita cum multo rariora sint illis quibus proxeniae decernuntur, mirandum non est, quod unum modo indicis ΠΟΛΙΤΕ(ία) praefixi exemplum (C. I. Att. II 280) aetatem tulit.

hilo minus utrumque confuderit, gravissimum certe ex illis argumentis hic paucis exponendum est. De Menelao illo nihil fere scimus praeter ea quae Iustinus narrat (VII, 4, 5. VIII, 3, 10. 11), eum Amyntae ex Gygaea[1]) filium fuisse; fratres uterinos habuisse Archelaum et Arrhidaeum. Hos tres fratres Philippum occisurum fuisse, quia regnum appeterent; sed uno (Archelao, cf. Schaefer *Demosth.* II p. 16) caeso duos reliquos Olynthum confugisse et a civibus per misericordiam receptos esse. Qua de causa cum Philippus Olynthiis bellum intulisset, urbe deleta illos ab eo necatos esse. Iam quonam iure aliquem ex his Macedonum regis filiis Pelagona vocari potuisse existimemus? Boehneckio quidem res satis simplex videtur: Menelaum a patre Pelagoniae regioni praefectum esse. At gentium nominibus[2]) uti non licet de peregrinis, qui gentibus praesunt, sed de eis modo, qui origine ad eas pertinent. Sic ὁ Μακεδών recte dicitur Macedonum rex quia ipse Macedo est. At regiae stirpis Macedonicae iuvenem propterea Pelagonem dici, quia a patre Pelagoniae administratio ei mandata sit, non magis licet, quam eum qui ab imperatore Romano legatus pro praetore in provinciam Syriam missus sit, ea de causa ipsum Syrum vocari. Quod si quis pertinacior Boehneckianae rationis defensor eo confugeret ut matrem Menelai Gygaeam ex Pelagonum gente fuisse statueret, id quoque frustra esset. Nam cum omnino cuius quis gentis sit, paterna, non materna origine definiatur, tum in Macedonum regis filio hoc multo ineptius etiam quam in alio quolibet esset.

---

[1]) Utrum mater eius uxor legitima regis fuerit an paelex, non constat. Nam hoc qui sumpsit O. Abel p. 218 neque testimonio neque ratione firmavit, illud qui demonstrare conatus est Boehneckius l. l. infelicissimis argumentis utitur. Nam quod in Aristotelis Politicorum loco (v. p. 45) huius matrimonii memoriam deprehendisse sibi visus est, nequeo satis mirari. Nimirum illic de Amynta Archelai filio dici, ut manifestum est ex enuntiati structura, ita ne ipse Boehneckius quidem negavit. Ac tamen eum Philippi patrem esse putat, immemor tituli iam decem annis ante editi (cf. p. 45 n. 1) qui hunc Amyntam Arrhidaei filium fuisse docet. (De Amynta Archelai f. cf. A. von Gutschmid in Symbola philologorum Bonnensium F. Ritschelio oblata p. 105.) Quae autem praeterea addit Boehneckius, plane nugatoria sunt: meretricis filio neque Athenienses honores habituros, neque eius originis hominem regnum Macedoniae appetere ausurum fuisse. Nihil umquam audivisse videtur homo doctissimus de Philippo Arrhidaeo, meretricis Thessalae filio, Macedonum rege.

[2]) Sponte patet me hoc loco non dicere de adiectivis quae a regionum nominibus derivantur, sed de ethnicis primitivis.

Ut igitur manifestum est distinguendum esse Menelaum Arrhabaei f. Pelagona sive Lyncestam, cuius uterque titulus est, ab Amyntae filio Macedone, quem Iustinus commemorat, ita nequaquam facile est diiudicatu, uter ex his intellegendus sit apud Demosthenem IV, 27 ἀλλ' εἰς μὲν Λῆμνον τὸν παρ' ὑμῶν ἵππαρχον δεῖ πλεῖν, τῶν δ' ὑπὲρ τῶν τῆς πόλεως κτημάτων ἀγωνιζομένων Μενέλαον ἱππαρχεῖν. καὶ οὐ τὸν ἄνδρα μεμφόμενος ταῦτα λέγω, ἀλλ' ὑφ' ὑμῶν ἔδει κεχειροτονημένον εἶναι τοῦτον, ὅστις ἂν ᾖ. Sane hic nemodum dubitavit, quin Philippi frater designetur. At hoc quomodo conciliari potest cum narratione Iustini, ex qua sola huius Menelai fata novimus? Haec enim aliter intellegi nequit, nisi ut ex ipsa Macedonia Olynthum confugisse ibique usque ad captam urbem permansisse iudicemus fratres Arrhidaeum et Menelaum. Quomodo igitur hic vere anni 351 a. Chr. (cf. Schaefer *Demosth.* II p. 70) Atheniensium equitibus praeesse potuit? Contra Menelaum Pelagona cum Timotheo in Thracia militasse certum, deinde aut cum Cephisodoto in Hellesponto aut cum Phocione et Charidemo in Mysia fuisse probabile est, atque ea condicione, ut nusquam quidem summum imperium teneret, sed tamen satis gravi munere militari fungeretur; quod optime quadrat in hipparchum. Accedit quod ex Demosthenis loco apparet, anno 351 eum equitibus praefuisse non populi suffragiis electum; videtur igitur ab imperatore aliquo — veluti Charidemo — praefecturam accepisse: quod convenit cum ea ratione quae in bello Chalcidico Menelao Pelagoni cum Timotheo Atheniensi praetore intercessit. Denique inter illud tempus, quo Demosthenis oratio habita est, et expeditionem Phocionis collegarumque in Mysiam susceptam, cui Menelaum interfuisse probabile est, vix biennii spatium interest. Quibus omnibus in unum collectis mihi quidem nihil dubii relinqueretur, nisi obstaret gravissimi auctoris Harpocrationis testimonium s. v. Μενέλαος· Δημοσθένης Φιλιππικοῖς· ἀδελφὸς Φιλίππου ὁμοπάτριος. Quem si errasse quidem sumpserimus, facili negotio explicabitur qua re in errorem inductus sit. Nempe Menelaus Pelago cum nusquam universo exercitui belloque praefuerit, consentaneum est, in annalibus Philochori aliorumque qui eius aetatis res gestas scribebant, eius mentionem factam non esse. Quare cum recentiores eum plane ignorarent, proclivis fuit error et quem vel accuratissimus scriptor vix evitaret, ut Demosthenis locus de alio homine aequali et cognomine intellegeretur, praesertim cum ab eo

propter Philippi fratris odium militia in bello ab Atheniensibus contra illum gesto aliena non videretur. Sed tamen Harpocrationem aut eius auctorem errasse propterea non audeo pro certo pronuntiare, quia quae potissimum eius sententiae obstant uno Iustini testimonio nituntur. Quare hoc, etsi multo probabilius mihi quidem videtur Menelaum Pelagona quam Macedona a Demosthene designari, in medio relinquendum est.

Typis expresserunt Breitkopf et Haertel Lipsienses.